

www.merhabahaber.com

Cilt: 14 • Sayı: 25
15 EKİM 2014 ÇARŞAMBA

Merhaba

gazetesinin her **Çarşamba**
okurlarına armağanıdır.

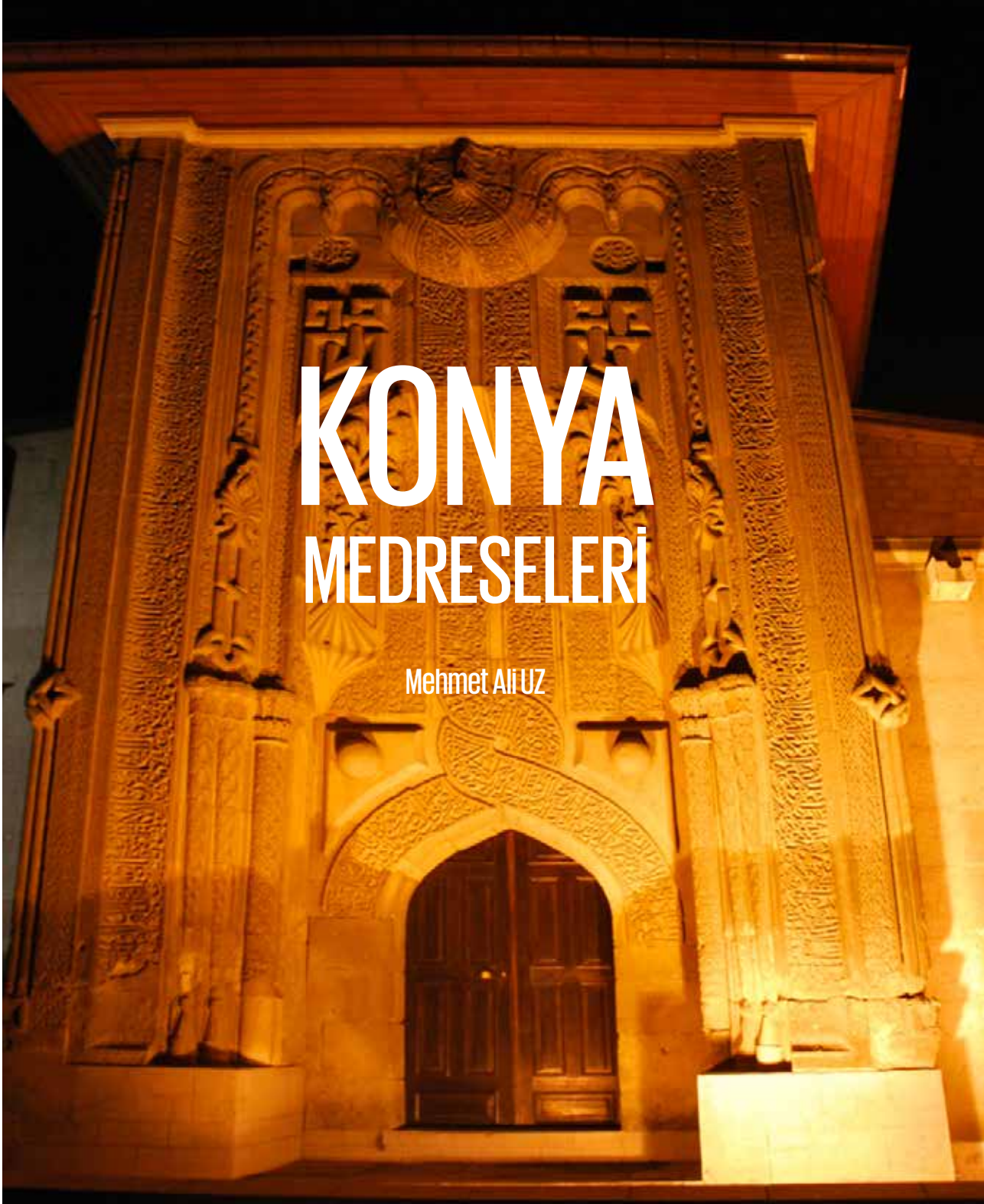
AKADEMİK

Sayfalar

Hazırlayanlar: **M. Ali UZ - Serdar CEYLAN**
maliuz@merhabagazetesi.com.tr • srceylan@hotmail.com

KONYA MEDRESELERİ

Mehmet Ali UZ

Mehmet Ali Uz

SELÇUKLU, KARAMANOĞLU VE OSMANLI DÖNEMİ KONYA MEDRESELERİ

I. MEDRESE

Medrese sözlükte okumak, anlamak, bir metni öğrenmek ve ezberlemek için tekrar etmek anlamına gelen “Dirase” kökünden bir ism-i mekândır. Buna göre medrese öğrenilecek, okunacak ve ezberlenilecek yer demektir.

İslam ilme büyük önem vermiş, ilmi teşvik eden ayet ve hadisler sebebiyle İslâm’da eğitim öğretim faaliyetleri Asr-ı

Saadet’ten itibaren, Mescid-i Nebevi’de başlar. O dönemlerde Mescid-i Nebevi yabancı elçilerin kabulünde kullanıldığı gibi pek çok sosyal faaliyette de kullanılmıştır. Sonra, eğitim-öğretim medreselerde kütüphanelerde, saraylarda ve evlerde de devam eder. Osmanlı’nın son dönemlerine kadar, medreseler yanında müderrisler camilerde de ders okuturdu. Buna da cami dersleri adı veriliyordu.

Türk âleminde ilk teşkilatlı medreseler, Büyük Selçuklu Veziri Nizâm’ül-Mülk tarafından muhtelif yerlerde yaptırıldı. Nizamiye medresesi denilen bu medreselerin en ünlüsü 1067 yılında Bağdat’ta öğrenime açıldı. Yapılan bu medreselerin ayakta kalmaları için de büyük vakıflar tesis edildi. Devlet daha çok ülkenin yönetim ve savunması gibi alanlarda görev üstlenirken eğitim ve öğretim konuları, kurulan vakıflar tarafından organize edildi.

Türkiye Selçukluları döneminde Anadolu baştanbasa hanlar, hamamlar, kervansarayları yanında medreseler, dârü’l-hadisler, dârü’l-huffazlar, zaviyeler ve darü’ş-şifalarla donatıldı.

Tarihte, dünyanın en büyük ilim ve kültür merkezlerin-

Nizâm’ül-Mülk
(1018-1092)

den birinin de Konya olduğu kabul edilmektedir. Anadolu Selçuklularının payitahtı olan Konya'ya ayrı bir önem verilmiş, bilhassa

I. Keykubat döneminde Konya, dünyanın en mamur ve en büyük ve en meşhur ilim adamlarının toplandığı bir ilim ve kültür merkezi haline gelmiştir. Hazret-i Mevlâna'nın babası **Baha Veled ve ailesi**, onun döneminde Konya'ya davet edilmiş, onlar da bu davete icabet ederek Konya'ya gelip yerleşmişlerdir. Büyük âlim ve mutasavvıf, **Şeyh-i Ekber Muhyiddin Arabî** de yine o dönemde Konya'ya gelip, **Sadreddin-i Konevî** gibi bir büyük ilim adamı ve bir büyük veliyi yetiştirmiştir

O devirlerde Konya meşhur filozofların, ünlü bilginlerin, velilerin ve mutasavvıfların uğrak yeridir. Eskiden Bağdat ve Bu-

hara birer ilim ve kültür merkezi iken, artık Konya başta olmak üzere diğer Anadolu şehirleri, İslâm dünyasının her tarafından talebe ve müderris celbeden bir üniversite merkezi haline gelmiştir.

O dönemlerde inşa edilen Karatay, Sırçalı Medrese ve Darü'l-Hadis (İnce Minare), günümüze kadar ayakta kalabilen ve dünyanın hayranlığını üzerinde toplayan ünlü anıt eserlerden bir kaçıdır.

Karmanoğlu Döneminde de imar hareketleri devam etmiş, bu dönemde de Konya'da bazı medreseler yanında darü'l-huffazlar da inşa edilmiştir. Karamanoğullarını takiben Konya kesin olarak Osmanlı hâkimiyeti altına alındıktan sonra da önemini kaybetmiş değildir.

Osmanlılar da, ilme ve ilim

adamına büyük önem vermişler, ilim hayatının gelişmesi için gerekli tedbirleri almışlardır. Osmanlı Döneminde ilk medrese, Gazi Orhan Bey zamanında, beyliğin merkezi olan İznik'te yapılmıştır. Medresenin ilk müderrisi de, Sadraddin Koneviekolünün takipçisi Davud-ı Kayseri'dir. Bursa ve Edirne'nin fethinden sonra da buralarda büyük medreselerin kurulduğu görülmektedir.

İlk teşkilatlı medreseler, Fatih döneminde yapılmıştır. Fatih İstanbul'u aldıktan sonra, buradaki kiliselerden sekizini medreseye tahvil etmiş ve her birine birer müderrisle birer asistan (muid) tayin ettirmiştir. Ayrıca öğrencilerin de masraflarını kar-

şılamıştır. Her medresede on dokuzar oda vardır.

Fatih'in kurmuş olduğu bu medreselere SAHN ve açılan sekiz medreseye SAHN-I SEMAN adı verilmiştir. SAHN medreselerinin yanında, SAHN-I SEMAN medreselerine danışment yetiştirmek üzere de Tetimme medreseleri inşa edilmiştir. Sahn medrese talebelerine; Danişment, tetimme medrese talebelerine; ilim aşkıyla yanan insandan kinaye Farsça, sufteden bozma softa, medreselerde en alt kademedeki talebelere de çomez denilmiştir. Danişmen, t ilim irfan sahibi insan anlamındadır. Üst kademe talebeleri için kullanılmıştır.

Kanuni Döneminde medreselerin daha da geliştiği ve teşki-

latlı hale geldiği görülmektedir. Süleymaniye Medresesi bu dönemde yapılmıştır. Medresenin zengin vakıfları vardır.

Medreselerde eğitim ve öğretimi yönlendirenlere, günümüzdeki, profesör karşılığında **molla** yanında, **müderris** genellikle de hoca tabiri kullanılmıştır. Bu tabirler ülke çapında yaygın olarak istimal edilmiş, fakat molla tabiri hocalar arasında fazla rağbet görmemiştir.

Medrese eğitiminde temel unsur müderristir. Müderris hem medresenin yöneticisi, müdürü, hem de akademisyenidir. Osmanlı sisteminde talebenin hangi medresede değil, hangi müderriste okuduğu önemlidir. Zira icazeti medrese değil, müderris verir. Bu sebeple icazetnamelerde medresenin adına yer verilmez.

Müderrisin yardımcısına da **muid** denir. Bunlar talebeye müderrisin verdiği dersi tekrar ettirir, talebenin dersi anlamasına

ve öğrenmesine yardımcı olurlardı. Muidler günümüzdeki asistan durumunda idi.

Medreselerin mali ve ekonomik işlerini de mütevelliler yürütür. Ayrıca medreseler şeyhülislam ve kazaskerlerin denetimine tabidir. Medreselerin tamir keşifleri medresenin bulunduğu il veya ilçenin kadısının kararı ile yapılır. Bu hususla ilgili şeriye sicillerinde pek çok kayıt vardır.

Tahsilini tamamlayıp icazetini alan müderrisler müftülerin başkanlığında kurulan bir heyet tarafından imtihan edildikten sonra müracaat ettiği medreseye tayini ediliyordu. Eğer bir medresenin müderrisliği vefat sebebiyle boşalmışsa, müderrisin oğlu varsa imtihan edilerek onun tayini, yoksa başka bir müderrisin tayini yapılıyordu. Bir de günsüzdeki doktora imtihanına benzer **ruus imtihanı** vardı. Göreve tayinde rol ü vardı.

Sibyan/mahalle mektebinden sonra medreseler; ilk öğretim

(harç) orta (dahil), lise (Musıla-i Sahn) yüksek okul ve üniversite (Sahn) öğrenimine tekabül eden ve genellikle en az on-on iki yıllık bir eğitim süresini kapsar, bazen bu süre muhtelif hocalardan alınan icazetlerle daha da uzayabi-

lirdi.

Medreselerde eğitim öğretim yılın dokuz ayında devam eder, üç aylar denilen Recep, Şaban ve Ramazan aylarında eğitime ara verilirdi.

Müdrisler ve dersiamlar altı kademedeki rütbe ve payeler olarak yükselmişlerdir. Müdrislik derecelerini müdrislerin aldıkları ücret belirlerdi. Bunun ilk derecesi İptida-i Hariç'dir. Diğerleri, Hareket-i Hariç, İptida Dêhil, Hareket-i Dahil, Musıla-i Sahn, Sahn-ı Seman, İptida-î Altmışlı, Hareket-i Eltmışlı, Musıla-ı Süleymaniye Havamis-i Süleymaniye, Süleymaniye ve Darülhadis'tir. Medreseler de buna göre sınıflandırılıyordu. Devlet memurları ile müdrislerin ayrıca payeleri bulunuyordu.

Genellikle fıkıh ağırlıklı medreseler yanında ihtisas medreseleri olan darulhadisler de

vardı. İnce Minareli Medrese bir darülhadisdi. 1884 yılında Muallimhane-i Nüvvap açıldı. Bu ihtisas medresesi sonradan Mekteb-i Kuzat adını aldı. Tarihçiler bu medreseleri, medreselerin kendi kendini yenilemesi olarak değerlendirir.

Osmanlı Döneminde İstanbul'daki bazı medreseler dışında medreseler genellikle kara örtü denilen üstü toprak damlı ve kerpiçten inşa ediliyor bu yüzden de sık sık tamire ihtiyaç hasıl oluyordu.

Medreseler bir dersane çevresinde talebe hücrelerinden oluşurdu. Genellikle her medresenin bir mescidi de bulunurdu. Ahırı samanlığı ve avlusu olan geniş medreseler de vardı.

Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde medrese tahsilinin yüksek tahsil olarak kabul edildiği bilin-

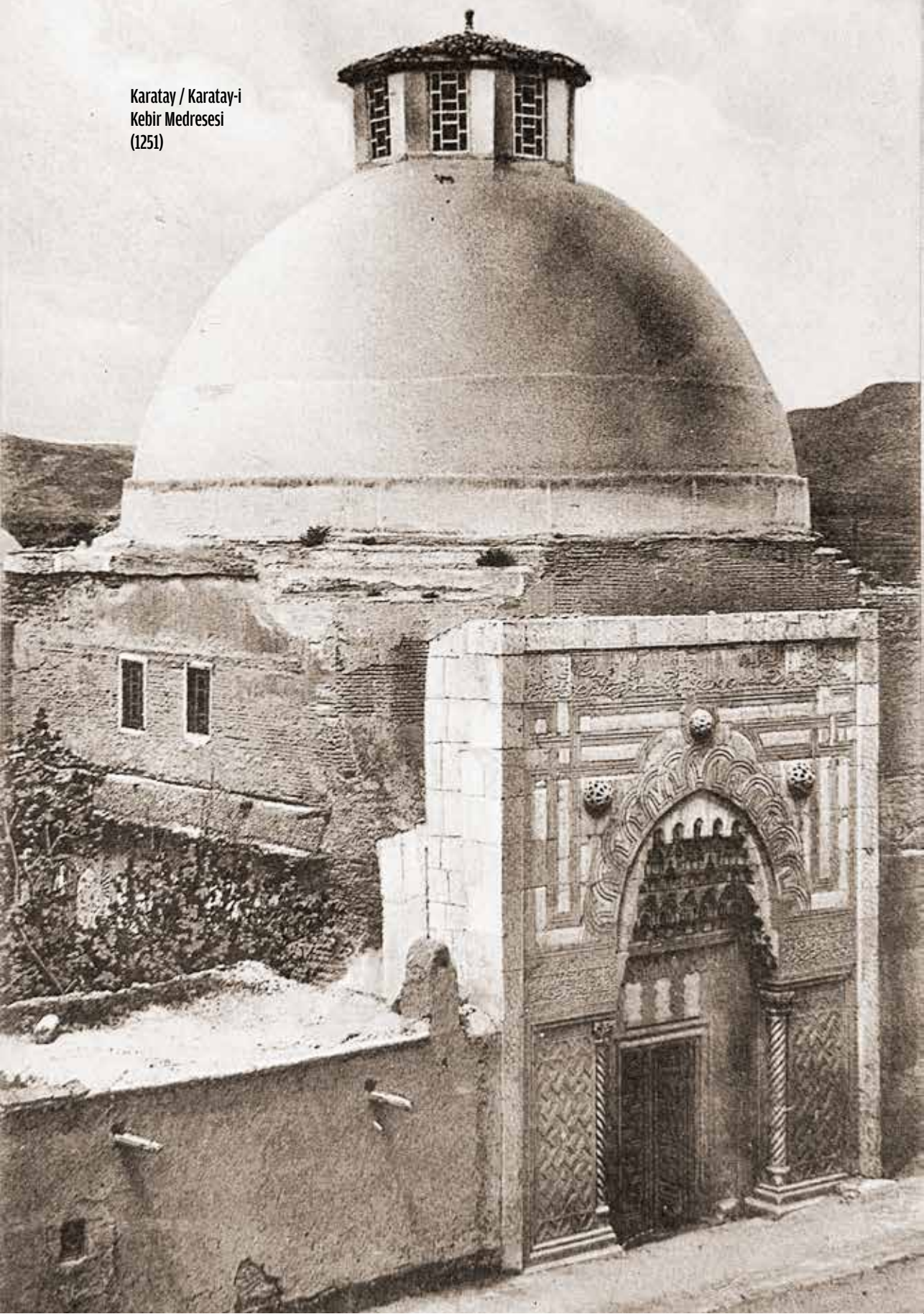
mektedir. Müderrisler zamanla bilhassa 19. yüzyıl ortalarından itibaren toplumda ve kurumlar da önemli hizmetler üstlenmişler, vilâyet ve belediye meclislerinde üyelikler yapmışlardır. İçlerinde belediye başkanlıklarında bulunanlarda olmuştur. Osmanlı döneminde medreselerden çok güçlü ilim damları yanında şair

Sırcalı / Muslihiye Medresesi (1242)

نوبه نه صی مدیسی

Karatay / Karatay-i
Kebir Medresesi
(1251)

ve sanatkârlar da yetişmiştir.

Selçuklu döneminde olduğu gibi, Osmanlı döneminde de, Konya'da pek çok medrese inşa edilmiş ve bu medreselerden binlerce müderris yetişmiştir. Konya'da da medreseler genellikle yaptıranın adıyla veya sonradan burada müderrislik yapan müderrisinin isim veya unvanları ile anılmışlardır. Mesela Karamanoğulları Döneminde inşa edilen Unkapanı Medresesi sonradan müderrisine izafeten Kazanlı Medresesi olarak anılmıştır.

Konya'da, 1924 yılında medreselerin kapanmasına kadar aynı anda, altmış civarında medresenin faaliyette bulunduğu tahmin edilmektedir. Osmanlı Döneminde kurulan medreselerden hiç birisi günümüze gelememiştir .

II. KONYA MEDRESELERİ

A. Selçuklu Dönemi

1. Altunba/ İplikçi Medresesi: İplikçi Camisi'nin kuzeyinde idi..

2. Atabekiyye Medresesi: Çiftemerdiven Mahallesi'nde, Kadı İzzeddin Camii karşısında idi.

3. Hatuniye/Devlet Hatun Medresesi: Hatunuye Camii'nin kuzey tarafında idi.

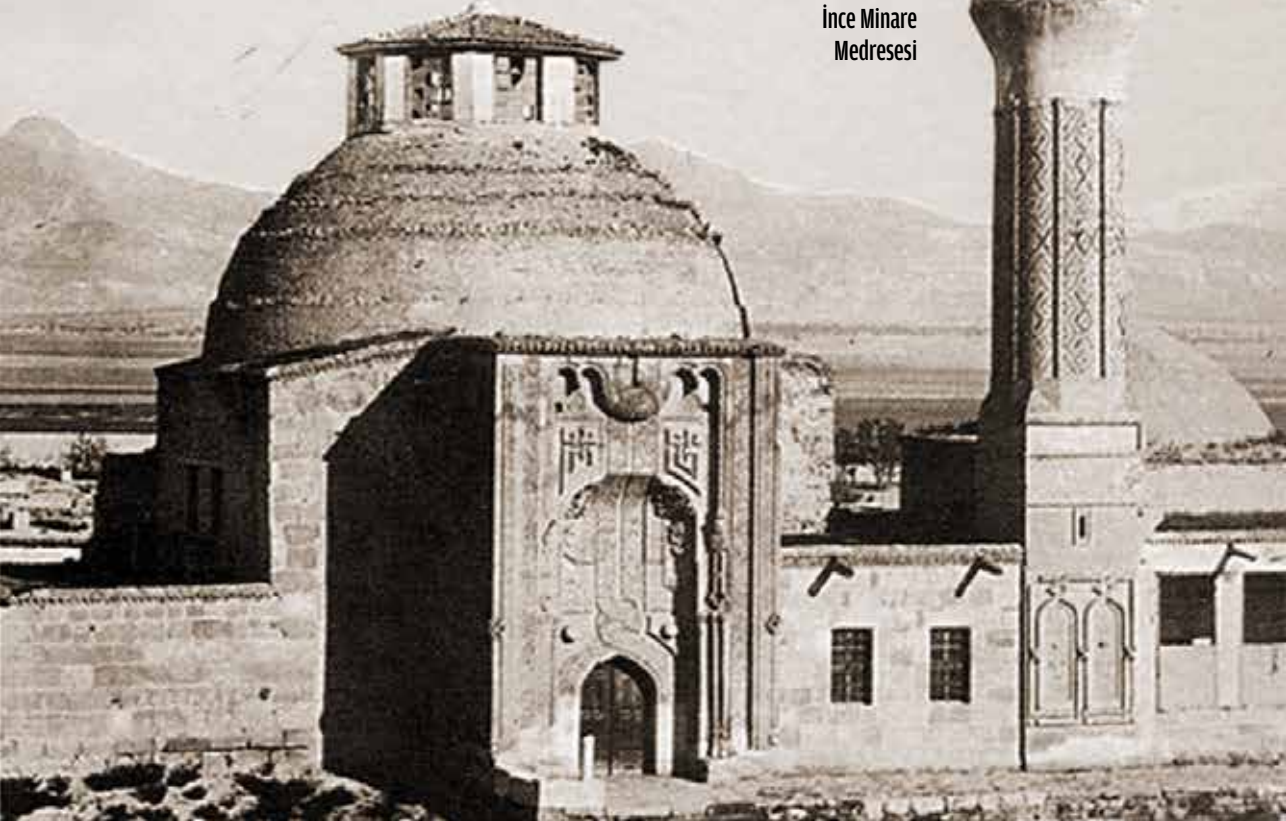
4. İnce Minare Medresesi/ Sahibata Darülhadişi.

5. Kadı Kalemşah Medresesi: Mimar Muzaffer Caddesi üzerinde, eski Fahrettin Paşa Parkı yerinde idi.

6. Karatay/ Karatay-i Kebir Medresesi.

7. Kemaliye/ Karatay-i Sagîr Medresesi: Büyük Karatay Medresesi'nin karşısında idi.

İnce Minare
Medresesi

Nalinci Baba Türbesi

8. Molla-i Atik/Eski Molla /Celaliye/ Gühertaş Medresesi (Mevlâna'nın Evi ve Medresesi): Vali İzzetbey Caddesi üzerinde, eski Sabah Dershanesi Ahmet Sağırılı Şubesi yerinde idi.

9. Nizamiye/Nalinci Medresesi: İş Bankası Merkez Şubesi kuzeyinde idi.

10. Seyfiye Medresesi: Çif-

temerdiven Mahallesi'nde (şimdi Şems) Seyfeddin Karasungur Türbesi yanında idi.

11. Sırçalı/ Muslihiye Medresesi: Aynı adı taşıyan cadde üzerinde.

12. Tacülvezir Medresesi (Külliyesi): Küttürpark sahası içerisinde, türbenin yanında idi.

B. KARAMANOĞLU DÖNEMİ

1. Kadı Mürsel Medresesi:

Aynı adı taşıyan cami yanında idi.

2. Muiniye Medresesi: Beyhekim Mahallesi'nde, Sağlık Müdürlüğü binasının bulunduğu yerde idi.

3. Unkapanı/ Karamanoğlu İbrahim Bey/ İmaret/Kazanlı Medresesi: Karatay Milli Eğitim Müdürlüğü binasının yanında idi.

C. OSMANLI DÖNEMİ:

1. Abdürrahim Efendi / Zincirli Medrese: Asri Camii (Taht-ı Kale Vakfı Mescidi) güneyinde idi.

2. Adliye / Hacı Adil (Mü-

sevvitzade) Efendi Medresesi: Zincirlikuyu Mahallesinde, Köprübaşı Caddesi üzerinde idi.

3. Aladağlı /Zaferiye Medresesi: Kısmen İsmet Paşa İlkokulu'nun yerinde idi.

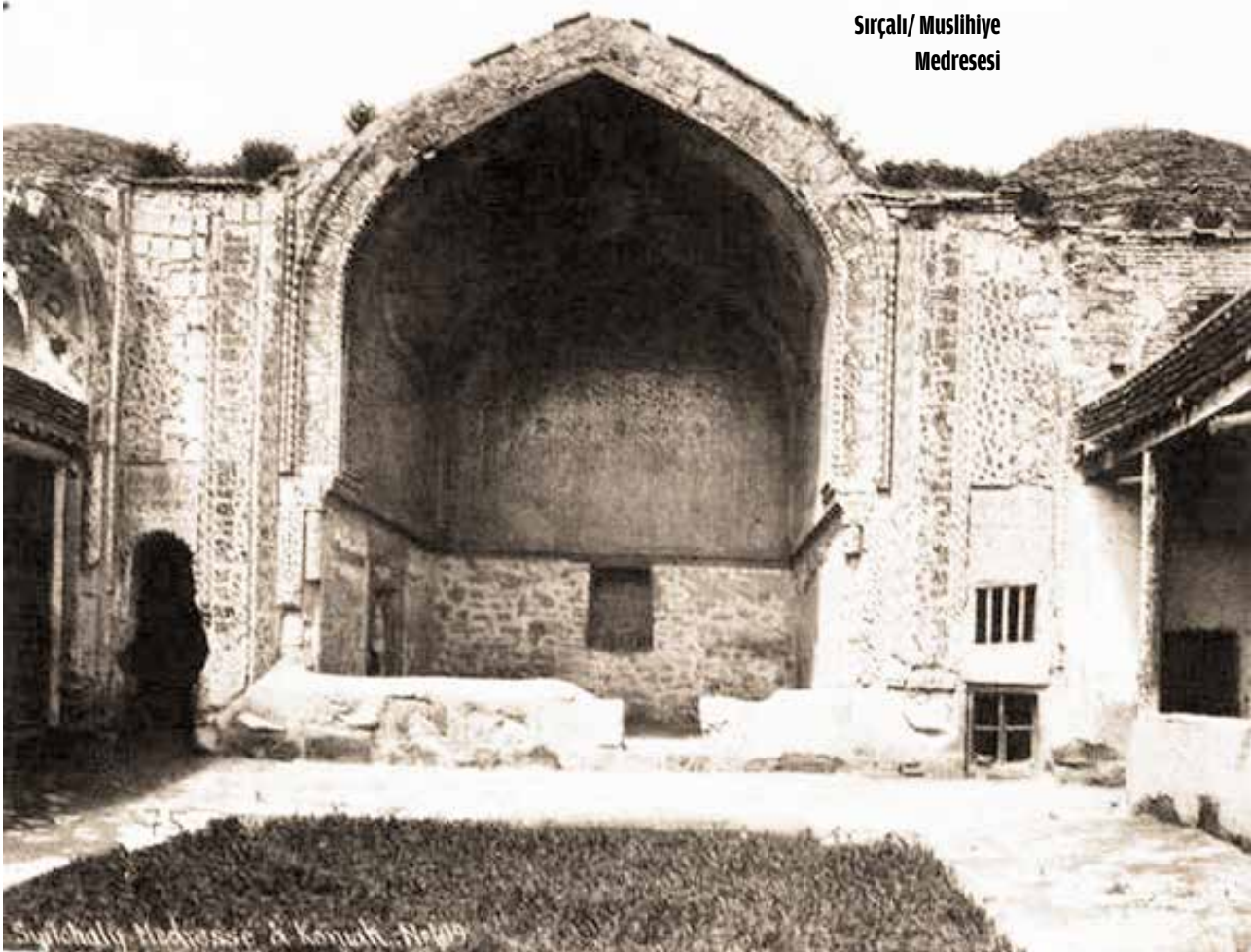
4. Ataiye Medresesi: Şems Mahallesi'nde, Öğretmenevinin karşısında ve kısmen Selçuk Otelinin yerinde idi.

5. Bekir Sami Paşa Medresesi / Paşa Dairesi Medresesi: Konya Merkez Bankası'nın batı tarafında idi.

6. Çelik Mehmet Paşa / Ovaloğlu Medresesi: Ovaloğlu Mahallesi'nde aynı adla anılan Caminin yanında idi.

7. Fethiye ve Karahafız Medreseleri: Kalecik Mahallesi'nde PTT arkasında,

Sırçalı/ Muslihiye Medresesi

Ziyaiye Medresesi

Hacı Hasan Camii'nin batısında idi.

8. Fettah Efendi / Fettah-i Sagir / Simavlı Medresesi: Şükran Mahallesi'nde, Sahipata Katlı Otoparkı'nın kuzeydoğu köşesinde idi.

9. Feyziye- Kavaklı Medrese: Sırçalı Mahallesi'nde, Kısmen İsmet Paşa İlkokulu'nun yerinde ve Aladağlı / Zaferiye Medresesi yanında idi.

10. Hacı Fettah / Fettahiye / Karakurt / Gevraki Medre-

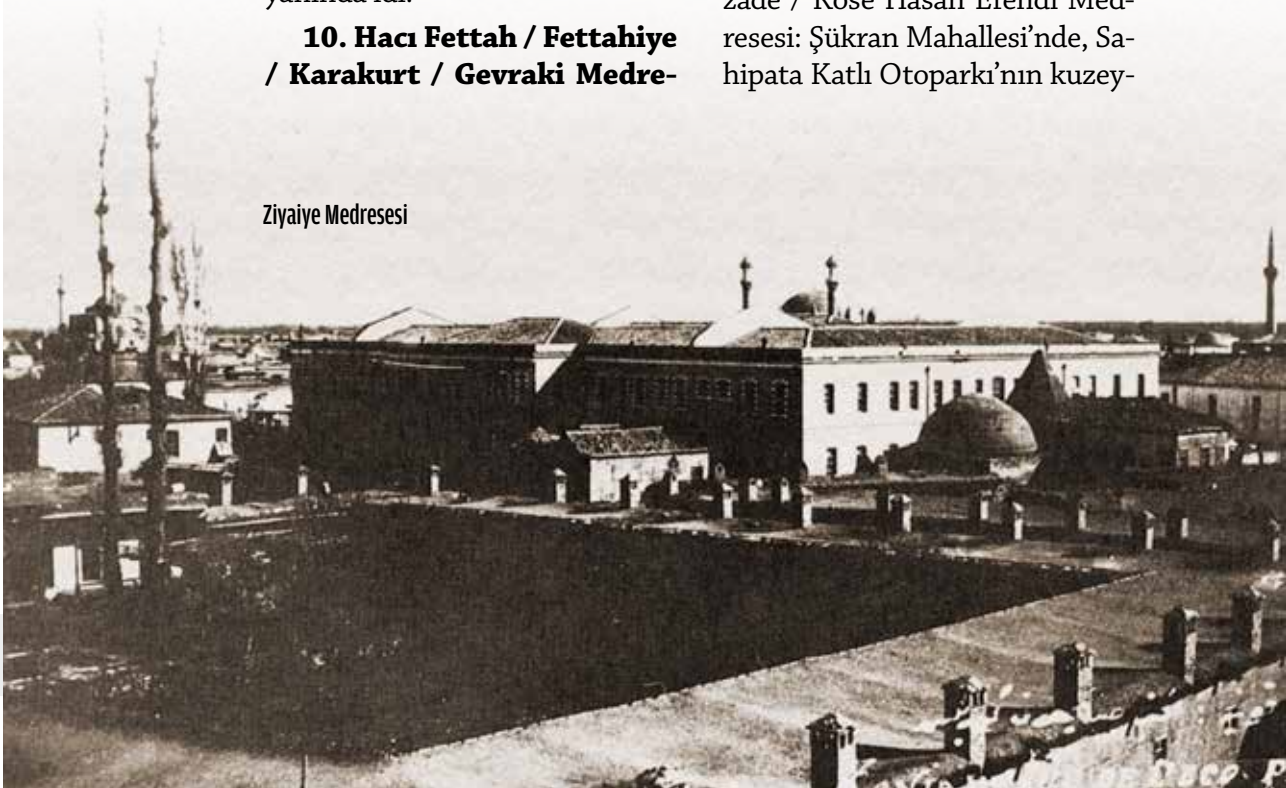
sesi: Eski Buğday Pazarı'nın güneyinde, Gevraki Hanı'nın yerinde idi.

11. Hacı Hasan Efendi / Cıviloğlu Medresesi: Cıviloğlu Camii'nin güneybatısında idi.

12. Hacı Hasanbaşı / Vaki Medresesi: Araplar Mahallesi girişinde, Hacı Hasanbaşı Camii yanında idi.

13. Hafız İsmail Konevi / Ağazade / Köse Hasan Efendi Medresesi: Şükran Mahallesi'nde, Sahipata Katlı Otoparkı'nın kuzey-

Ziyaiye Medresesi

doğu köşesinde, Simavlı Medresesi ile sırt sırta idi.

14. Mehmet Ziyaeddin/ Topraklık/ Akçeşme Medresesi: Üçler Mezarlığı'nın kuzey kapısının karşısında Güventaş Özel Lisesi'nin kuzeyinde idi.

15. Atik Müftü Dairesi / Nuriye/ Kurduoğlu (Nuriye-i Kebir-Nuriye-i Sagır): Hapishane Caddesinde aynı adla anılan mescidin yanında idi.

16. Adanalı Ömer Efendi / Biçyemez Medresesi: Biçyemez Semtinde idi.

17. İnlıceli Medresesi: Tam yeri bilinmemektedir.

18. İrfaniye Medresesi: Devle Mahallesi'nde,

şimdiki Vakıf İş Hanı'nın bulunduğu yerde idi.

19. İsipzade Medresesi: Nehr-i Kafur Mahallesi'nde idi.

20. Kadızade Medresesi: Sanayi Mektebi (Özel İdare Binası) nin yol aşırı kuzeyinde, eski Külhan Çıkmazı'nda idi.

21. Kalaycızade Medresesi: Tam yeri bilinmemektedir.

22. Kara Ali Medresesi: Eski Buğday Pazarı civarında idi.

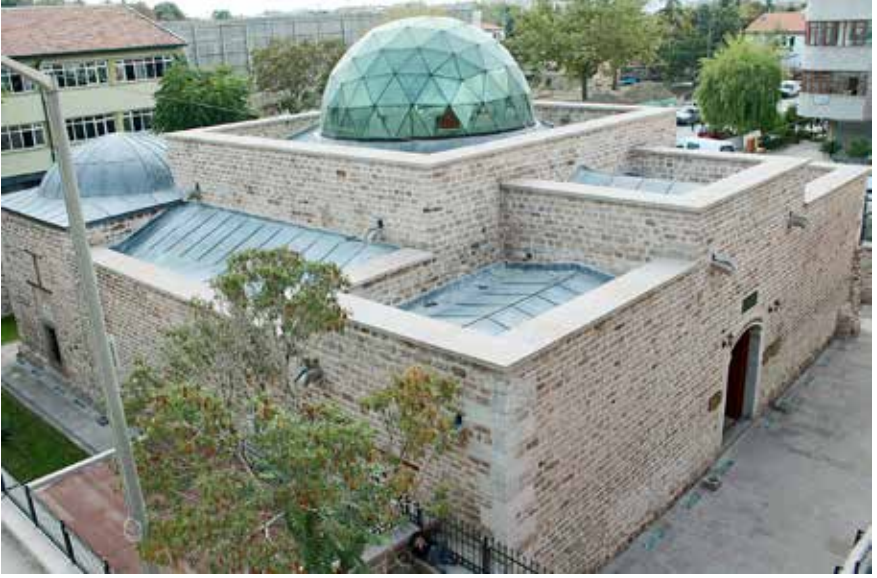
23. Karahüyükü / Tevfikkiye Medresesi: Asri Camii'nin kuzey batısında idi.

24. Küçük Daire Medresesi: Devle Mahallesi'nde, Şems Parkı'nın güney doğusun-

Sahip Ata Camii

**Mahmudiye
Ali Gav
Medresesi**

da, Şerafettin Caddesi ile Şems Caddesi'nin kesiştiği köşede idi.

25. Larende Medresesi: Sahip Ata Külliyesi içerisinde idi.

26. Sarı Hafız / Avniye Medresesi: Sırçalı Mahallesi'nde, İsmet Paşa İlkokulu çevresinde idi.

27. Mahmudiye / Ali Gav Medresesi: Kız Lisesi arkasında idi.

28. Sultan Veled / Medrese-i Celaliye / Türbe-i Mevlâna Medresesi: Mevlana

dergahı civarında idi.

29. Molla-i Cedid / Molla Efendi Medresesi: Mevlana Çarşısı'nın olduğu yerde, üzüm pazarının bulunduğu yerde idi.

30. Muhaddis/ Muhaddis-zade Medresesi: TEKEL binasının bulunduğu yerde ve kısmen Alaeddin Caddesi üzerinde idi.

31. Müsevvid / Cevizaltı Medresesi: Köprübaşı Caddesi üzerinde, Müftü Abdullah Efendi Mescidi'nin doğusunda idi.

**Karatay / Karatay-ı
Kebir Medresesi**

**Kemaliye Karatay-i
Sagir Medresesi**

Altunba/ İplikçi Medresesi (Ön cephesi)

32. Nakıboğlu Medresesi: Nakıpoğlu Mahallesi'nde, aynı adla anılan caminin yanında idi.

33. Ömer Efendi / Adanalı Medresesi: Kuzgunkavak Mahallesi'nde idi.

34. Özdemirî / Uzun Hoca Medresesi: İstanbul Caddesi üzerinde, Diğın Camii'nin kuzeyinde idi.

35. Sadiye/ Sadiye-i Kebir/ Sadiye-i Sagîr,/ Büyük Kafalı/ Küçük Kafalı Medresesi: Alaeddin Caddesi üzerinde, İplikçi Camii'nin batısında idi. (Bugünkü Karatay Müftüğü binasının bulunduğu yerde ve kısmen de Alaeddin Caddesi'nde idi.)

36. Saraçzade / Saraçoğlu Medresesi: Fakih Dede Mahallesi'nde, Yunusoğlu Sokağı'nda idi.

37. Süleymaniye / Tavashı Medresesi: Sanat Mektebi'nin batı bitişiğinde kısmen Merkez Bankası'nın yerinde idi.

38. Şirvanlı / Şirvaniye Medresesi: Ahmed Fakih Mahallesi'nde, Nakıpoğlu yolu üzerinde idi.

39. Takva Dairesi / Yeni Takva Medresesi: İplikçi, Ziya-iye Medresesi Kayalıpark üçgeninde, Alaaddin Caddesi üzerinde idi.

40. Mustafa Paşa Darulhadisi / Taşkapu Medresesi: Kızılay Hastanesi'nin kuzey batısında idi.

41. Yağlıtaş Medresesi: Karaman Caddesi üzerinde, Boncuk (Sancıoğlu) Camii'nin güneyinde idi.

Altunba/ İplikçi Medresesi (Arka cephesi)

Tac-ül Vezir Medrese ve Türbesi

42. Mehmet Efendi / Yağmuroğlu Medresesi: Merkez Ziraat Bankası'nın olduğu yerde idi.

43. Yeğenoğlu / Yeğenağa Medresesi: Eski Güherçile (Matbaacılar Sitesi'nin) güneyinde idi. Ortasından Furkan Dede Caddesi geçirildi.

44. Yılanlı / Yılanhoğlu Medresesi: Kapı Camii'nin güney batısında idi.

45. Yusufaga / Kütüphane Medresesi: Sultan Selim

Camii'nin yanındadır.

46. Ziyaiye Medresesi: Şerafettin Camii'nin batısında, Sanat Mektebi'nin karşısında idi.

47. Daire-i Ceddiye: Ceddiye Mahallesi'nde, Anıt civarında idi.

• *Devam Edecek*

Tac-ül Vezir Medrese ve Türbesi

